

SAKHALIN-PIL (*SALIX UDENSIS*)
– ENDNU EN SMALBLADET PILEART
I DANMARK

af

KNUD IB CHRISTENSEN
Botanisk Have og Museum
Statens Naturhistoriske Museum
Ø. Farimagsgade 2B
1353 København K

og

HENRY NIELSEN
Ahorngade 11
2200 København N

Japanese fantail willow (*Salix udensis*)
– another narrow-leaved willow in Denmark

Key words: *Salix udensis*, Japanese fantail willow, distribution, ecology, morphology, relationships, introduction, cultivation.

INTRODUKTION

Sakhalin-pil (*Salix udensis* Trautv. & C.A. Mey., synonym: *Salix sachalinensis* F. Schmidt) hører til blandt de nyere introduktioner af vedplanter fra Østasien. Arten blev indført til Kew Gardens, England, i 1920'erne (Bean 1980), men først efter at Jan Spek i Boskoop omkring 1950 indførte den japanske sort 'Sekka' til Holland, fik Sakhalin-pil en vis udbredelse som prydbusk i Central- og Nordeuropa (Krüssmann 1962, Bean 1980). Hvornår Sakhalin-pil og sorten 'Sekka' kom til Danmark er usikkert. Lange (1999) omtaler ikke Sakhalin-pil, men deri-

mod den nærtstående *Salix rehderiana* C.K. Schneid., der via Hilliers, England, blev indført til landet i 1933. Den ældste danske plantning af Sakhalin-pil, vi kender til, er materiale af sorten 'Sekka', som siden 1967 har stået i Botanisk Haves Arboret i Sorø Sønderkov (accessionsnummer P1967-5167M, se Fig. 1). I KVLs Arboret i Hørsholm har indtil for nyligt stået en plante af *Salix udensis* 'Sekka' fra 1983 (accessionsnummer 1983.0578, se Fig. 1) og det ældste belæg i Dansk Herbarium, Botanisk Museum, København, er samlet i 1989 i en have i Rønne på Bornholm.

Salix udensis 'Sekka' bruges mange steder som prydbusk i villahaver og parker, men ses undertiden også i det åbne land, f.eks. i vildtremiser og som plantninger på enge og omkring småsøer. Sakhalin-Pil omtales slet ikke i den nye "Flora Nordica" (Elven & al. 2000) og først i 2001 blev vi i forbindelse med bestemmelsesarbejdet af pileslægten til projektet "Atlas Flora Danica" (se f.eks. Christensen 1997, Hartvig 2002) opmærksomme på arten som en "ny" pil i det danske landskab (uden for haver og parker). Foreløbigt er der til AFD indkommet omkring 30 belæg af formodede forvildede individer af Sakhalin-pil.

SAKHALIN-PIL – ET PORTRÆT

Sakhalin-pil blev oprindeligt beskrevet som *Salix udensis* af Trautvetter & Meyer (1856: 81) og senere som *Salix sakhalinensis* af Schmidt (1869: 173). Det sidste navn har været brugt om arten igennem længere tid og har inspireret til det danske navn (se Jensen & al. 2003). Sakhalin-pil er hjemmehørende i det nordøstlige Asien, fra det nordøstlige Sibirien og Kamtjatka til Baikalsøen, Manchuriet, Korea og Japan (se Fig. 2). Den tilhører sektion *Viminella* Ser. (*Vimen* Dumort.) indenfor underslægten *Vetrix*. Sektion *Viminella* omfatter 10 eurasiske arter, bl.a. bånd-pil (*Salix viminalis* L.) (Argus 1997, Skvortsov 1999). Sakhalin-pil adskiller sig fra de øvrige arter i sektion *Viminella* ved at have små rakeskæl (ca. 1,5 mm lange, se Fig. 1) og kapsler med 0,5-1,5 mm lange stilke, der er mindst af længde med nektariet. Hos de øvrige arter er kapselstilkene 0,5-0,6 mm lange og højst halvt så lange som nektariet (Skvortsov 1999).

Sakhalin-pil bliver normalt en stor busk eller et mindre træ på op til 10 m, dog er træer på op mod 30 m højde observeret en enkelt gang på Kamtjatka (Skvortsov 1999). Bladene er aflangt lancetformede og op til ca. 14 cm lange. De er kun ganske svagt kirteltakkede med om-

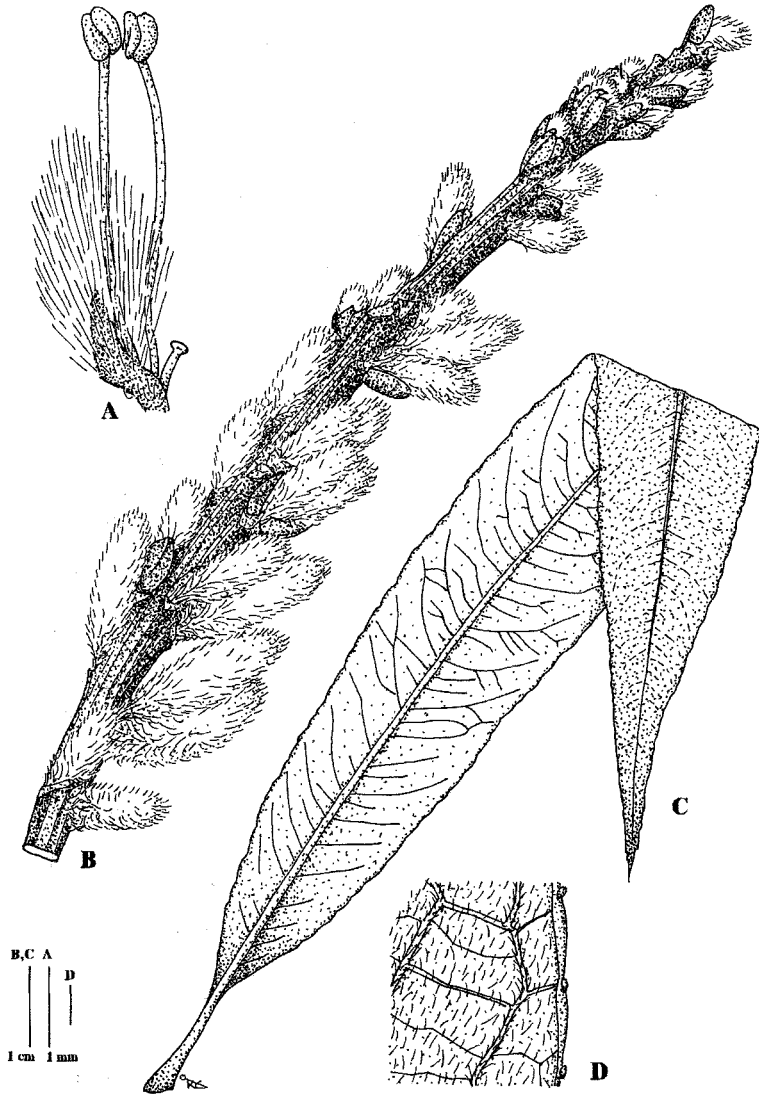

Fig. 1. Sakhalin-pil, *Salix udensis* 'Sekka'. A. Hanblomst. B. Fladt skud med nydsprungne hanrakler. C. Blad. D. Bladunderside. A: KIC 2999 (= Botanisk Have accessionsnr. P1967-5167M). B: KIC 2987 (= Arboretet accessionsnr. 1983.0578). C+D: A.M. Mortensen s.n. Del.: Knud Ib Christensen. – *Japanese fantail willow*, *Salix udensis* 'Sekka'. A: KIC 2999 (= Botanic Garden accession no. P1967-5167M). B: KIC 2987 (= Arboretum accession no. 1983.0578). C+D: A.M. Mortensen s.n. Del.: Knud Ib Christensen.

bøjet rand (se Fig. 1). Bladoversiden er ± skinnende og klart grøn, mens undersiden er mat og grå- eller blågrøn med en spredt behåring af tiltrykte, ± parallelle hår (se Fig. 1). Den sjældent plantede rød pil (*Salix x rubra* Hudson) har blade, der meget ligner bladene hos Sakhalin-pil, hvilket måske ikke er så overraskende, da bånd-pil, der er typearten for sektion *Viminella*, er den ene af forældrearterne til rød pil. Purpur-pil (*Salix purpurea* L.), som tilhører sektion *Helix* Dumort., er den anden forældreart. Såvidt vi ved, plantes der ligesom i resten af Europa kun hanlige kloner af Sakhalin-pil i Danmark, – hovedsageligt eller udelukkende *Salix udensis* 'Sekka' (se Meikle 1989, Langschwager 1998). Hanplanter af Sakhalin-pil adskiller sig fra rød pil ved, at støvbladene ikke er sammenvoksede (se Fig. 1). Hos rød pil er støvbladene Y-formet sammenvoksede. *Salix udensis* 'Sekka' er normalt en stor, bred busk, der kan kendes på, at i det mindste nogle skudafsnit er "fascierede", dvs. tydeligt fladtrykte med uforholdsmæssigt mange blade og/eller rakler (se Fig. 1). Generelt skyldes fasciering en genetisk fejl eller en bakterieinfektion, men kan også fremkaldes kemisk eller mekanisk af frost, insekter eller have- og markredskaber. Skudenes normalt kuppelformede vækstpunkt bliver ved fasciering abnormt udvidet og affladet, hvilket resulterer i de monstrøse, flade dannelser. Fasciering er hos visse vedplanter som *Cryptomeria japonica* 'Cristata' – og *Salix udensis* 'Sekka' – et blivende træk, der kan bevares ved stiklingeformering. Hos den enårige blad-celosia ("hanekam", *Celosia argentea* L. var. *cristata* (L.) Kuntze; Amaranthaceae) bevares de hane-kamslignende, fascierede blomsterstande endog fra den ene generation til den anden, og planten kan derfor frøformeres.

Salix udensis 'Sekka' (synonymer: *Salix* 'Setsuka', *Salix sachalinensis* f. *ligulata* Kimura) stammer fra Japan, hvor den er almindelig i kultur og undertiden også ses i naturen (Krüssmann 1962). På dansk kaldes *Salix udensis* 'Sekka' i havebrugssammenhæng ofte for "dragepil", hvilket er en direkte oversættelse det japanske navn "dzyariû-yanagi" for denne sort, mens den i pileflet, dekorationer og krans normalt omtales som "flad-pil". På engelsk kaldes *Salix udensis* 'Sekka' for både "Japanese fantail willow" og "dragon willow", men det første navn må nok betragtes som det mest "officielle", da det benyttes af bl.a. Missouri Botanic Garden, New York State University og det engelske Royal Horticultural Society.

SAKHALIN-PIL I DET DANSKE LANDSKAB

Sakhalin-pil er tilsyneladende under fortsat udbredelse som dyrket plante i Danmark, både i haver og parker og i landskabet. Specielt plantning af Sakhalin-pil på enge, i vildtremiser og omkring søer har medvirket til, at "Atlas Flora Danica" inventører er blevet opmærksomme på denne "nye" pileart i det danske landskab. Langt hovedparten af de omkring 30 belæg af formodede forvildede ("opvækst") individer af Sakhalin-pil, der er indkommet til AFD, er formentligt plantede. Kun de 3-5 belæg, som stammer fra brinker, vejrabatter og råstofgrave, hvor der fornyligt har foregået jordarbejde, kan antages at være indsamlet fra forvildede individer. Dette hænger sammen med, at tilsyneladende alt dyrket materiale af Sakhalin-pil i Danmark – og resten af Europa (se Meikle 1989, Langschwager 1998) –, som tidligere nævnt, er hanligt, hovedsageligt *Salix udensis* 'Sekka', og forvildede planter kan derfor kun etableres gennem fyld- eller overskudsjord, som har indeholdt levende stød eller rodslående grene. I hvor høj grad Sakhalin-pil forvilder i andre dele af Europa er usikkert. Ifølge Stace (1991) og Clement & Foster (1994) er Sakhalin-pil forvildet to steder i Storbritanien: - 1. en etableret bestand i en mose ved Dumbar-ton (Strathclyde), Scotland, og - 2. i Cumberland (Cumbria).

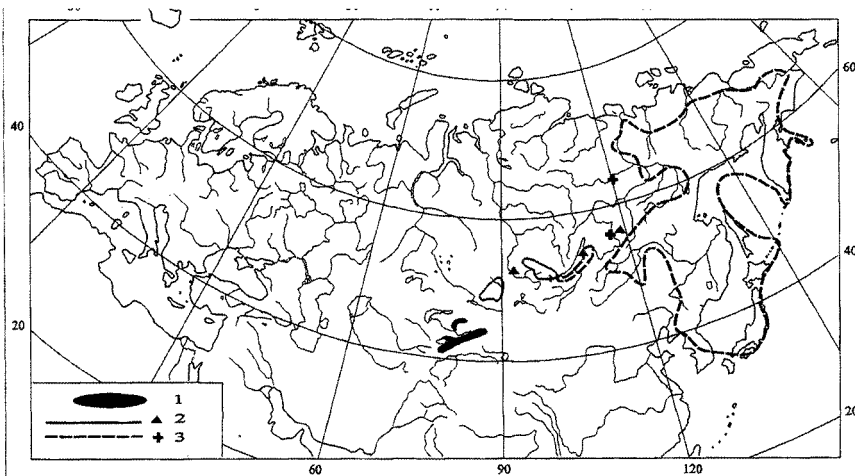

Fig. 2. Udbredelsen af 1. *Salix argyracea* E. Wolf, 2. *S. sajanensis* Nas. og 3. Sakhalin-pil (*S. udensis*) (kort fra Skvortsov 1999). – Distribution of 1. *Salix argyracea* E. Wolf, 2. *S. sajanensis* Nas. og 3. *S. udensis* (map from Skvortsov 1999).

SUMMARY

Japanese fantail willow (*Salix udensis* Trautv. & C.A. Mey., syn.: *Salix sachalinensis* F. Schmidt) is portrayed (Fig. 1), and its relationships are discussed, as well as its diagnostic characters and distribution (Fig. 2). An introduction to the history and use of *Salix udensis* in Denmark and Europe is given. In connection with the "Atlas Flora Danica" project approx. 30 specimens of presumed escaped individuals of *Salix udensis* have been collected throughout most of Denmark. However, only some 3-5 specimens collected on banks, by roadsides and in gravel pits are considered truly escaped. This is due to the fact that all planted material of *Salix udensis* in Denmark – and Europe – is male (primarily or exclusively *Salix udensis* 'Sekka', see Fig. 1). Consequently, individuals of *Salix udensis* may only escape in areas where soil containing stumps or rooting branches has been added, digged or rooted recently.

LITTERATUR

- Argus, G., 1997: Infrageneric classification of *Salix* (Salicaceae) in the New World. – Systematic Botany Monographs 52: 1-121.
- Bean, W.J., 1980: Trees and shrubs hardy in the British Isles. Ed. 8, vol. IV: Ri-Z. – London.
- Christensen, K.I., 1997: Bestemmelsesnøgle til Pil (*Salix*) i Danmark. – Meddelelser fra Atlas Flora Danica 3: 1-30.
- Clement, E.J., & Foster, M.C., 1994: Alien plants of the British Isles. – BSBI, London.
- Elven, R., & al., 2000: *Salix* L. – Pp. 118-188 i: Jonsell, B. (ed.), Flora Nordica 1. Stockholm.
- Hartvig, P., 2002: Forvildede vedplanter fra haver og hegn – et problem for dansk natur? – Dansk Dendrologisk Årsskrift 20: 19-28.
- Jensen, H.A., Arnklit, F., & Jensen, J., 2003: Anbefalede plantenanve. – Plantedirektoratet, København.
- Krüssmann, G., 1962: Handbuch der Laubgehölze 2. *Hemiptelea Zizyphus*. – Berlin & Hamburg.
- Lange, J., 1999: Kulturplanternes indførselshistorie i Danmark. – Frederiksberg.
- Langschwager, L., 1998: Havens planteleksikon. Træer og buske. O-Z. – København.
- Meikle, R.D., 1989: *Salix* Linnaeus. – Pp. 21-42 i: Walters, S.M., & al. (eds.), The European Garden Flora 3. Dicotyledons (Part 1). Cambridge.

- Schmidt, F., 1869: Reisen im Amur-Lande. Botanischer Theil. – St. Petersburg.
- Skvortsov, A.K., 1999: Willows of Russia and adjacent countries. Taxonomical and geographical revision. [Oversættelse af: Skvortsov, A.K., 1968: Ivy SSSR. Proc. study fauna and flora USSR N.S. Bot. 15(23).] – Joensuu.
- Stace, C., 1991: New flora of the British Isles. – Cambridge.
- Trautvetter, E.R. von, & Meyer, C.A., 1856: Florula Ochotensis phanerogama. – Pp. 1-133 i: Middendorff, A.T. von: Reise in den äussersten Norden und Osten Sibiriens 1,2. St. Petersburg.